

УДК 351.74 : 342.922

[https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-3\(15\)-141-146](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-3(15)-141-146)

Батманова Вікторія Віталіївна,

здобувач кафедри адміністративного, кримінального права і процесу Інституту права ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права», 73000, Херсон, Херсонська область, вулиця 49-ї Гвардійської Дивізії, 37-41, e-mail: Batmanova@i.ua, тел.: +380980381522 <https://orcid.org/0000-0001-5318-0357>

ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Анотація. Наукова стаття присвячена висвітленню поняття та видів гарантій забезпечення законності надання публічних послуг у сфері соціального захисту населення. У структурі юридичних гарантій законності надання публічних послуг у сфері соціального захисту населення існують два елементи – правові норми та діяльність суб'єктів. Так, норма права встановлює для суб'єкта правовідносин конкретні обов'язки, виконання яких (тобто діяльність даного суб'єкта) забезпечуватиме реалізацію прав іншого суб'єкта. Закон же, у свою чергу, виступає юридичною підставою правової діяльності, а юридична діяльність є засобом виконання закону.

До спеціальних гарантій забезпечення законності надання публічних послуг у сфері соціального захисту населення належать правові (юридичні) гарантії законності, які являють собою специфічні юридичні засоби та внутрішні юридичні механізми, що є реальним втіленням законності в правовій сфері. До юридичних гарантій забезпечення законності надання публічних послуг у сфері соціального захисту населення можна віднести: повноту й ефективність юридичних норм; високий рівень контролю та нагляду за реалізацією законності; якісну діяльність компетентних органів влади із забезпечення законності; вдосконалення і покращення юридичної практики; ефективність заходів юридичної відповідальності.

Спеціальні юридичні гарантії забезпечення законності надання публічних послуг у сфері соціального захисту населення можна класифікувати на такі групи: а) загально-правові гарантії (розвиненість правової системи в цілому; повнота та не суперечність законодавства; наявність розвинутої юридичної техніки та юридичної процедури; певний рівень правової культури суспільства); б) – організаційно-правові гарантії (діяльність законодавчої, виконавчої, судової влади та Президента України як гаранта Конституції України, а також органів спеціального призначення як гаранта ефективності законів та створення умов для їх реалізації та захисту); в) процесуальні гарантії (наявність ефективних засобів державного примусу; презумпція невинуватості; рівність правового статусу; невідчужуваність прав та обов'язків суб'єктів; нормативно визначений принцип невідворотності покарання за порушення Закону).

До видів гарантій забезпечення законності надання публічних послуг у сфері соціального захисту населення в Україні віднесено: а) оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів публічної адміністрації з надання публічних послуг у сфері соціального захисту населення у судовому порядку (адміністративне судочинство); б) контроль за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації щодо надання публічних послуг у сфері соціального захисту населення; г) звернення фізичних осіб (громадян та осіб без громадянства) відповідно до закону України «Про звернення громадян»; д) притягнення до відповідальності публічних службовців за відмову в наданні певного виду публічної послуги у сфері соціального захисту населення.

Ключові слова: звернення фізичних осіб, контроль, послуга, публічна послуга, оскарження, притягнення до відповідальності публічних службовців, суб'єкт публічної адміністрації, соціальний захист населення.

Batmanova Victoria Vitalievna,

candidate of the Department of Administrative, Criminal Law and Procedure of the Institute of Law of the International University of Business and Law, 73000, Kherson, Kherson region, street of the 49th Guards Division, 37-41, e-mail: Batmanova@i.ua, tel .: +380980381522. <https://orcid.org/0000-0001-5318-0357>

GUARANTEES OF ENSURING THE LEGALITY OF PROVIDING PUBLIC SERVICES IN THE FIELD OF SOCIAL PROTECTION OF THE POPULATION

Abstract. The scientific article is devoted to the coverage of the concept and types of guarantees to ensure the legality of public services in the field of social protection. There are two elements in the structure of legal guarantees of the legality of the provision of public services in the field of social protection – legal norms and the activities of entities. Thus, the rule of law establishes specific obligations for the subject of legal relations, the implementation of which (ie the activities of the subject) will ensure the realization of the rights of another subject. The law, in turn, is the legal basis of legal activity, and legal activity is a means of enforcing the law.

Special guarantees of ensuring the legality of the provision of public services in the field of social protection include legal (legal) guarantees of legality, which are specific legal means and internal legal mechanisms that are the real embodiment of legality in the legal sphere. Legal guarantees for ensuring the legality of the provision of public services in the field of social protection include: completeness and effectiveness of legal norms; high level of control and supervision over the implementation of the law; quality activities of the competent authorities to ensure the rule of law; improvement and improvement of legal practice; effectiveness of legal liability measures.

Special legal guarantees to ensure the legality of public services in the field of social protection can be classified into the following groups: a) general legal guarantees (development of the legal system as a whole; completeness and consistency of legislation; availability of developed legal techniques and legal procedure; a certain level of legal culture); b) – organizational and legal guarantees (activities of the legislative, executive, judicial authorities and the President of Ukraine as a guarantor of the Constitution of

Ukraine, as well as special purpose bodies as a guarantor of the effectiveness of laws and creating conditions for their implementation and protection); c) procedural guarantees (availability of effective means of state coercion; presumption of innocence; equality of legal status; inalienability of rights and obligations of subjects; normatively defined principle of inevitability of punishment for violation of the Law).

Types of guarantees to ensure the legality of public services in the field of social protection in Ukraine include: a) appeals against decisions, actions or omissions of public administration to provide public services in the field of social protection in court (administrative proceedings); b) control over the activities of public administration entities to provide public services in the field of social protection; d) appeals of individuals (citizens and stateless persons) in accordance with the Law of Ukraine «On Appeals of Citizens»; e) prosecution of public servants for refusing to provide a certain type of public service in the field of social protection.

Key words: appeals of individuals, control, service, public service, appeal, prosecution of public servants, subject of public administration, social protection of the population.

Постановка проблеми. У сучасному світі ступінь забезпеченості прав і свобод особи є важливим показником досягнутого суспільством і державою рівня цивілізованості. Для реального здійснення кожним своїх суб'єктивних прав в Україні важливо визначити ті дієві механізми, які забезпечуватимуть можливість реалізації громадянами своїх прав у сучасних умовах політичних та економічних перетворень. Саме наявність дієвих юридичних гарантій здатна забезпечити практичну реалізацію кожною людиною закріплених за нею прав у тому числі щодо отримання публічних послуг у сфері соціального захисту населення в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання юридичних гарантій у науковій літературі приділялась значна увага такими вченими-теоретиками, як Л. Д. Воєводін, М. В. Вітрук, Н. О. Боброва, В. О. Пятюлін, В. В. Мамонов, О. В. Міцкевич, П. Е. Недбайло, І. С. Самощенко, П. М. Рабінович, В. Ф. Погорілко та інші.

Мета статті – висвітлення поняття та видів гарантій забезпечення за-

конності надання публічних послуг у сфері соціального захисту населення.

Виклад основного матеріалу. Власне юридичними гарантіями ті чи інші «засоби і способи» стають лише через юридичну форму, через їхнє закріплення в нормах права. Сам по собі термін «юридичні гарантії» вказує на їх нормативно-правову основу. Натомість забезпечення гарантованості полягає передусім у здійсненні прав та виконанні обов'язків, які передбачені в чинних правових нормах. Загально-відомо, що норма сама по собі не може викликати певні правові результати, останні досягаються за допомогою правової діяльності. Під діяльністю необхідно розуміти здійснення суб'єктивних прав та виконання юридичних обов'язків, покладених нормою права на відповідних суб'єктів трудових правовідносин [1].

Юридичні гарантії є самостійним видом у системі гарантій. Слово гарантія (франц. «*garantie*» – забезпечити) означає «запорука», «умова, котра забезпечує що-небудь». Під гарантіями прав і свобод у юридичній літературі

розуміють; а) сукупність суб'єктивних та об'єктивних факторів, б) систему соціально-економічних, політичних, моральних, юридичних та організаційних передумов, умов, засобів і способів. Термін «фактори» не може використовуватись для позначення гарантій, оскільки він більшою мірою означає характер явищ, чинників. Друге визначення насправді не розкриває зміст поняття гарантій, а лише перераховує їх види. Натомість не викликає сумнівів правильність визначення поняття гарантій як «умов, засобів і способів» [2], які забезпечують реалізацію та всебічну охорону прав [2].

Гарантії законності – це комплекс взаємопов'язаних об'єктивних умов та суб'єктивних факторів і спеціальних засобів, що забезпечують режим законності. Структурно гарантії законності класифікують на загальні та спеціальні [3, с.92].

З огляду на це, вважаємо за доцільне виділити у структурі юридичних гарантій законності два елементи – правові норми та діяльність суб'єктів. Так, норма права встановлює для суб'єкта правовідносин конкретні обов'язки, виконання яких (тобто діяльність даного суб'єкта) забезпечуватиме реалізацію прав іншого суб'єкта. Закон же, у свою чергу, виступає юридичною підставою правової діяльності, а юридична діяльність є засобом виконання закону.

Так, у загальноправовому значенні М. В. Кравчук зазначає, що правильно говорити про юридичні гарантії як про сукупність «засобів і способів» [4].

Досить повним за своїм змістом, таким, що розкриває всі суттєві ознаки поняття «юридичні гарантії» в загальноправовому аспекті, є визначення, запропоноване В. О. Патюліним,

а саме: під юридичними гарантіями слід розуміти правові норми, що визначають специфічні юридичні засоби, умови та порядок реалізації прав, юридичні засоби їх охорони та захисту у разі порушення [5, С. 237].

В. Ф. Погорілко під юридичними гарантіями розуміє передбачені законом спеціальні засоби практичного забезпечення прав і свобод людини і громадянина [6, С. 40]. У цьому визначенні не звертається увага на призначення юридичних гарантій, тобто на той факт, що саме вони забезпечують. Натомість дефініція цього поняття повинна містити вказівку на призначення цих «засобів і способів» як на одну з найбільш суттєвих ознак юридичних гарантій. Тому заслуговують на увагу визначення, в яких підкреслюється, що юридичні гарантії покликані забезпечувати фактичну реалізацію, всебічну охорону та захист прав громадян.

Розглянемо визначення поняття «правові гарантії законності». Наприклад, І. С. Самощенко під правовими гарантіями законності розуміє спеціальні нормативно-правові засоби, що гарантують неухильне виконання норм права, недопущення сваволі з боку органів і посадових осіб держави стосовно громадян, що забезпечують відновлення порушених прав і покарання порушників законності [7, с. 64].

Вчений С. М. Шило юридичні гарантії законності розглядає не лише як сукупність засобів та способів (як це має місце в наведених вище визначеннях), а як єдність елементів, як цілісне юридичне утворення [8, с. 286].

До спеціальних гарантій належать правові (юридичні) гарантії законності, які являють собою специфічні

юридичні засоби та внутрішні юридичні механізми, що є реальним втіленням законності в правовій сфері. До юридичних гарантій законності можна віднести: повноту й ефективність юридичних норм; високий рівень контролю та нагляду за реалізацією законності; якісну діяльність компетентних органів влади із забезпечення законності; вдосконалення і покращення юридичної практики; ефективність заходів юридичної відповідальності.

Спеціальні юридичні гарантії можна класифікувати на такі групи:

- загально-правові гарантії (розвиненість правової системи в цілому; повнота та несуперечність законодавства; наявність розвинутої юридичної техніки та юридичної процедури; певний рівень правової культури суспільства);

- організаційно-правові гарантії (діяльність законодавчої, виконавчої, судової влади та Президента як гаранта Конституції України, а також органів спеціального призначення як гаранта ефективності законів та створення умов для їх реалізації та захисту);

- процесуальні гарантії (наявність ефективних засобів державного примусу; презумпція невинуватості; рівність правового статусу; невідчужуваність прав та обов'язків суб'єктів; нормативно визначений принцип невідворотності покарання за порушення Закону).

Висновки. Отже, виходячи з розуміння гарантій законності, пропонуємо виділити такі види гарантій забезпечення законності надання публічних послуг у сфері соціального захисту населення в Україні:

1. звернення фізичних осіб (громадян та осіб без громадянства) відповідно до закону України «Про звернення громадян»;

2. контроль за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації щодо надання публічних послуг у сфері соціального захисту населення;

3. оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів публічної адміністрації з надання публічних послуг у сфері соціального захисту населення в судовому порядку (адміністративне судочинство);

4. притягнення до відповідальності публічних службовців за відмову в наданні певного виду публічної послуги у сфері соціального захисту населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

Гіда Є. О., Білозьоров Є. В., Завальний А. М., Осауленко А. О., Кривицький Ю. В., Тихомиров Д. О. Теорія держави та права : Підручник. Міністерство освіти і науки України, молоді та спорту; НАБС. К.: Видавець О. С. Ліпкан, 2011. 575 с.

Каштанина Т. В. Правовые понятия как средства постижения содержания права. Советское государство и право. 1981. № 1. С. 36-44.

Кельман М.С., Мурашин О.Г., Хома Н.М. Загальна теорія держави та права: Підручник. Львів: «Новий світ», 2003. 609 с.

Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекта). К.: Атіка, 2013. 287 с.

Патюлин Б. А. Государство и личность в СССР (правовые аспекты взаимоотношений). М.: Наука, 1974. С. 237.

Погорілко В. Ф., Сірий В. І. Права та свободи людини і громадянина в Україні. К., 1997. С. 40.

Самощенко И. С. Охрана режима законности Советским государством. М.: Госюриздат, 1960. С. 64.

Шило С.М. Поняття та зміст правових гарантій законності в сфері адміністративної діяльності міліції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2013. № 4. с. 283-292.

REFERENCES:

Hida Ye. O., Bilozorov Ye. V., Zavalnyi A. M., Osaulenko A. O., Kryvytskyi Yu. V., Tykhomyrov D. O. (2011). *Teoriia derzhavy ta prava [Theory of state and law] Pidruchnyk. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, molodi ta sportu – Textbook. Ministry of Education and Science of Ukraine*, Youth and Sports. NABS. K.: Publisher OS Lipkan. 575 p. [in Ukrainian].

Kashtanyina T. V. (1981). *Pravovue poniatiya kak sredstva postyzheniya soderzhaniya prava [Legal concepts as a means of comprehending the content of law]. Sovetskoe gosudarstvo y pravo – Soviet state and law*. No. 1. P. 36-44. [in USSR].

Kelman M.S., Murashyn O.H., Khoma N.M. (2003). *Zahalna teoriia derzhavy ta prava [General theory of state and law]*

Pidruchnyk – Textbook. Lviv: New World. 609 p. [in Ukrainian].

Kravchuk M. V. (2013). *Teoriia derzhavy i prava (oporni konspekta) [Theory of state and law (reference abstracts)]*. K.: Atika, 2013. 287 p. [in Ukrainian].

Patiulyn B. A. (1974). *Hosudarstvo y lychnost v SSSR [State and personality in the USSR]*. Moscow: Nauka, 1974. P. 237. [in USSR].

Pohorilko V. F., Siryi V. I. (1997). *Prava ta svobody liudyny i hromadianyna v Ukraini [Rights and freedoms of man and citizen in Ukraine]*. K., 1997. P. 40. [in Ukrainian].

Samoshchenko Y. S. (1960). *Okhrana rezhyma zakonnosti Sovetskim gosudarstvom [Protection of the rule of law by the Soviet state]*. M.: Gosyurizdat. P. 64. [in USSR].

Shylo S.M. (2013). *Poniattia ta zmist pravovykh harantii zakonnosti v sferi administrativnoi diialnosti militsii [The concept and content of legal guarantees of legality in the field of police administration]. Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka – Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko*. No. 4. p. 283-292. [in Ukrainian].